

ӨЖ81'373; 001.4

А. А. Мустафаева¹, Қ. А. Қыдырбаев²әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ¹PhD доцент м.а., ²PhD аға оқытушы,

Алматы қ., Қазақстан

e-mail: rummana@mail.ru; afira-62@mail.ru**Араб тілі терминдері жүйесіндегі терминологияның өзекті мәселелері**

Негізі терминдерден құралған, терминологиялық бірліктерді зерттейтін терминология пән ретінде ХХ ғасырда қалыптасып, тілдің лексикалық қорын байытудың көзі болып саналады. Әдеби араб тілі лексикалық тұрғыдан «اللغة العامية» жалпы тіл және арнайы қосалқы тілдерден тұратын «اللغة المتخصصة» арнайы тіл болып екіге бөлінеді. Егер тілдің аталмыш «екі» тілінің фонетикасы мен грамматикасы біркелкі болса, лексикасы айтарлықтай әртүрлі деуге болады. Сондықтан лексиканы жалпы қолданылатын және арнайы (терминологиялық) лексика деп бөліп қарастырамыз. Араб тілі терминологиясында зерттеу нысанына айналған мәселелердің бірі термин және терминологияны білдіретін унификацияланған лексикалық бірліктерді, термин дефинициясын, терминге қойылатын талаптарды қарастыру болып табылады. Терминология аясында қарастырылатын өзекті мәселелердің қатарына «термин» және «терминология» терминдерін беру, әсіресе синонимдерге бай тілдердің біріне жататын араб тілінде көрсету жатқызылады.

Түйін сөздер: терминология, араб тілі, термин, арнайы лексика, терминдер жүйесі.

Anar A. Mustafayeva, Kaldybay A. Kudyrbayev

The main problems of the terminology in the arabic terms system

Terminology as a discipline emerged in the twentieth century and is considered the source of replenishment of the lexical structure of a language, particularly of the Arabic language, and the terms, as its basic units, constitute the core of the terminology used. Literary Arabic language in terms of its vocabulary is divided into «اللغة العامية» a common language and «اللغة المتخصصة» a special language, where the second consists of special sublanguages. If phonetics and grammar are identical, the vocabulary is different. Therefore, we differentiate two concepts: a general vocabulary and a special (terminological lexicon). Among the issues addressed in the terminology of the Arabic language definition of the term, the requirements of the term, as well as lexical items to express the concepts of «a term» and «terminology». Within terminological system transferring of terminological units «a term» and «terminology» standardized terms in Arabic - the language of rich synonymous, is the basis of theoretical issues.

Key words: terminology, the Arabic language, the term, a special vocabulary, a system of terms

Мустафаева А.А., Кыдырбаев К.А.

Основные вопросы терминологии в системе арабских терминов

Терминология как научная дисциплина появилась в ХХ веке и считается источником пополнения лексического состава языка, в частности арабского, а термины, являясь ее основными единицами, составляют терминологическое ядро. Литературный арабский язык с точки зрения его лексики делится на «اللغة العامية» общеупотребительный, общий язык и «اللغة المتخصصة» специальный язык, где второй состоит из специальных подязыков. Если фонетика и грамматика идентичны как в общеупотребительном языке, так и в специальном языке, то лексика различна. Поэтому мы дифференцируем два понятия: общеупотребительная лексика и специальная (терминологическая лексика). Среди вопросов, рассматриваемых в терминологии арабского языка, дефиниция термина, требования, предъявляемые к термину, а также лексические единицы для выражения понятий «термин» и «терминология». В рамках терминологической системы передача терминологических единиц «термин» и «терминология» унифицированными терминами в арабском языке – языке, богатым синонимами, представляет собой основу теоретических вопросов.

Ключевые слова: терминология, арабский язык, термин, специальная лексика, система терминов.

Бір терминологиялық саланың лексикалық қоры екінші терминологиялық саланың лексикалық қорынан өзгеше болуы мүмкін. Терминологияның универсалдығы лексиколог, тілші, лингвист, терминжасаушы және терминтанушы

ғалымдардың назарын әлі де аударуымен түсіндіріледі. Терминтанушы С.В. Гриневтың айтуына қарағанда, «Бүгінгі таңдағы ғылыми-техникалық саланың дамуының әсерінен тілде пайда болған жана сөздердің 90% жоғары

бөлігі арнайы лексиканы құрайды. Әртүрлі ғылым салаларындағы терминдер саны жалпы қолданылатын сөздер санынан жоғары» [1, 8]. Арнайы лексикалық бірліктердің жалпы қолданыстағы лексикалық бірліктерден саны жағынан артуы арнайы лексиканың қарқынды дамуының айғағы болып табылады. Терминологиялық лексиканың жалпы қолданылатын лексика тілінің бір бөлігі ретінде ерекшелігі оның шектеулі қолданысы мен функционалдануы. Егер информатика саласының тілін қарастыратын болсақ, мұнда қарапайым қолданушы үшін беймәлім (триггер, көп дәрежелі интерфейс, фазалық манипуляция және т.б.) терминологиялық бірліктердің үлкен көлемі байқалады. Араб тілінің информатика және басқа да салаларының терминдері бұл салаларда жұмыс істемейтін қызметкерлер үшін түсініксіз. Заманауи ақпараттық технологиялардың дамуымен интернет және компьютер салаларындағы арнайы лексикалық бірліктер басқа салалардағы қолданушылар үшін түсінікті бола бастады. Мәселен, «القرص الصلب» қатты диск, «القرص المرن» жұмсақ диск, «لوحة المفاتيح» клавиатура, «خطأ» «في التشغيل» жүктеудегі қате сияқты терминологиялық бірліктер аталмыш саланың жалпы тілде қолданылатын сөздерге айналғаны анық.

Терминдер мен басқа да лексикалық бірліктерден жасалатын (номендер, терминоидтер, прототерминдер, квазитерминдер) арнайы лексика жеңіл реттеледі және онда тілдің дамуы мен халықтың материалды және рухани мәдениетінің тарихымен байланыс байқалады [1, 8].

Терминдер мен терминологияның басқа да мәселелерін қарастырмастан бұрын, терминнің негізгі мағынасына тоқталайық. Терминдер туралы концепциялар мен ой-тұжырымдар конференция, семинар және дөңгелек үстелдерде талқыланып, лингвист және терминолог ғалымдардың назарын аударып, ғылыми мақалалар, тезистер, диссертация мен монографиялардың және басқа да зерттеу жұмыстардың нысаны болып отыр. «Термин» ұғымы болып күрделі емес болып көрінгенімен, әлі күнге дейін көпшілік мақұлдаған тұжырымдамасы мен анықтамасы жоқ. Терминнің барлық анықтамаларын қарастыруға ұмтылған терминтанушы И. Атанасова олардың (терминдердің) санының 3000 асқанына көз жеткізді (толығырақ [2]). Ал терминнің біріңғай анықтамасының болмауы бір-қатар факторлармен түсіндіріледі:

- Анықтамалардың терминнің толық мағынасын бере алмауы;

- Ғылым салаларының дамуымен терминнің анықтамасы да кеңейіп дамиды;

- Әртүрлі ғылым салалары үшін белгілі бір термин анықтамасы әртүрлі болады, яғни лингвист ұсынған термин анықтамасы әлеуметтанушы, логик немесе философтың анықтамасынан өзгеше болуы мүмкін және т.с.с.;

- Бір лингвистикалық саланың өзінде бірнеше анықтамалардың болуы.

Тіпті бір зерттеушінің зерттеуінде бір терминнің бірнеше анықтамасы байқалады, мәселен, В.П. Даниленко *он екі*, Б.Н. Головин *жеті* анықтама көрсетті (толығырақ [3, 4]) және т.б.

Араб терминологиясының нақты анықтамасын табу үшін араб, ресейлік және отандық терминтанушы, лингвист, лексиколог ғалымдардың жұмыстары, араб және орыс тіліндегі сөздіктер қарастырылды. Лингвистикалық энциклопедиялық сөздік «термин (лат. Terminus – шекара, шек) – арнайы саланың ұғымын білдіретін сөз немесе сөз тіркесі. Термин тілдің жалпы лексикалық жүйесіне тек терминологиялық жүйе (терминология) арқылы кіреді [4, 508]. Тіл білімі сөздігіне сәйкес, «термин арнайы заттарды белгілейтін арнайы белгіленген сөз немесе сөз тіркесі» [5, 380]. Ежелгі араб сөздіктерінде «Лисан ал-Араб» (لسان العرب [Lisan ul-‘Arab]), «Тадж ал-Арус» (تاج العرب [Tazh ul-‘Aruus]), «ал-Му’джам ал-Мухит» (المعجم المحيط [al-Mu’jam ul-Muhiit]) терминді белгілеу үшін «الاصطلاح» [al-Mustalah] және «الاستيلاء» [al-Istilaah] сөздері қолданылады.

«Термин – арнайы сөз немесе сөз тіркесі, кәсіби қызметте, іс-әрекетте қабылданған және арнайы жағдайларда қолданылады; термин – нақты кәсіби білім саласында қолданылатын белгілі бір ұғымды білдіретін лексикалық бірлік; термин – арнайы мақсаттардағы тілдің негізгі ұғымдық элементі» [6, 14], «термин – тілдік белгі, ұғымды білдіретін және затты атайтын, нақты бір ұғымдар жүйесінде бекітілген, онда ол қосымша дефиницияға ие болады; лингвистикалық мағынада конвенционалды, синтагматикалық тұрғыдан тәуелсіз және өзінің жүйелік логикалық табиғатымен коннотациясынан айырылған [7, 248], «терминдер – ғылым-техниканың арнайы ұғымдарын белгілейтін номинативті мағынадағы сөздер мен сөз тіркестері» [8, 118], «термин – арнайы ұғымдарды атау үшін қолданылатын арнайы тілдің негізгі лексикалық номинативті бірлігі (сөз немесе сөз тіркесі)» [1, 26], «термин – тілдік бірлік, жай және жалғамалы терминнен тұрады және бір

саладағы белгілі бір ұғымды белгілейді» [9, 215], «термин – ұғымдардың жасалуы, ұйымдастыру және дамуы үшін әдіс» [10, 83] және т.б.

Терминге нақты анықтама беру үшін оның тек дефинициясын емес, сонымен қатар оған берілетін талаптары мен ерекшеліктерін де ескеруіміз керек.

Көптеген терминтанушы зерттеушілердің еңбектерінде кездесетін терминнің бірқатар сипаттамаларын қарастырайық:

- арнайылық (арнайы салаға тиісті болуы): термин арнайы тілдің бөлігі;
- дефинициясының болуы: термин затты атамайды, ұғымға дефиниция береді;
- жүйелілік: термин нақты бір терминжүйесіне тәуелді және онымен байланысты;
- келіскендік: термин формасы мен оның мазмұны арасындағы байланыс;
- эмоционалдықтан тыс және терминнің объективтілігі;
- мәнмәтінге бейтараптылық: термин үшін өзі «өмір сүретін» терминологиялық сала маңызды;
- өзінің терминологиялық саласында бірмағыналылығы және т.б.

Терминге қойылатын талаптары бар бірқатар жұмыстарды сараптау барысында С.В. Гриневтің классификациясы жақын болғанын анықтадық. Бұл классификация бойынша талаптар үшке бөлінеді: синтаксистік, семантикалық және прагматикалық. Олардың әрқайсысы белгілі бір аспектіге тиесілі:

- а) терминнің формасына қойылатын талаптар (синтаксистік аспект):
  - 1) тілдің нормаларына сәйкестігі;
  - 2) нақтылық: лексикалық, формальді нақтылық;
  - 3) деривациялық қабілет;
  - 4) терминдердің инварианттылығы және т.б.
- ә) терминнің мазмұнына қойылатын талаптар (семантикалық аспект):
  - 1) термин жүйедегі терминнің бірмағыналылығы;
  - 2) толық мағыналық;
  - 3) семантиканың қайшылықсыздығы;
  - 4) синонимдердің болмауы.
- б) терминді қолдану ерекшеліктеріне қолданылатын талаптар (прагматикалық аспект)
  - 1) енуі (жалпы қабылдау және қолданылуы);
  - 2) интернационализациялануы;
  - 3) қазіргі заманға сәйкестігі;
  - 4) дұрыс айтылуы [1, 34-40].

Жоғары және басқа да терминтанушы зерттеушілердің көзқарастарына сәйкес, арабтану-

шы Д.Р. Хайрутдиновтың берген анықтамасына сәйкес «Термин – ғылыми білімнің минималды тасушы ретінде ғылыми мәтіндегі лексикалық бірлік (сөз немесе сөз тіркесі)» [11, 24].

М.Ф. Хиджази (محمد فهد حجازي) «الأسس» атты еңбегінде (ауд. «Терминологияның лингвистикалық негіздері») [12] әртүрлі еуропалық тілдердегі «термин» сөзіне салыстырмалы сараптау жүргізді. Ғалымның айтуына қарағанда, бірнеше тілдерде «термин» сөзінің жазылуы мен айтылуы ұқсас, мәселен, ағылшын тілінде – *term*, неміс тілінде – *terminus* или *term*, француз тілінде – *terme*, итальян тілінде – *termine*, испан тілінде – *termino*, португал тілінде – *termo*, фин тілінде – *termi*, чеш, орыс, словак тілдерінде – *termin*» [12, 9]. Бір зерттеушілер термин сөзінің шығуын латын тілімен, ал екінші бір зерттеушілер грек тілімен байланыстырады. В.Н. Шевчукке сәйкес, орта ғасырларда латын тіліндегі *terminus* «анықтау, белгілеу» мағынасын ескі француз тілінен *terme* аударғанда «сөз» мағынасын береді (толығырақ [6, 13]). Дегенмен, көптеген ғалымдар (М.Ф. Хиджази, А.В. Суперанская және оның теңавторлары) терминді латын тіліндегі *terminus* шек, шет, нәтиже мағынасын беретін *termo* грек сөзімен байланыстырады.

Араб терминологиясының келесі бір мәселесі – «термин» сөзінің берілуі. «Термин» лексикалық бірлігінің араб тілінде берілуі үшін «اصطلح» етістігінен жасалған «المصطلح» және «الاصطلاح» сөздері қолданылады. Ал бірқатар зерттеушілердің айтуынша, араб тілінде «терминді» тек «الاصطلاح» сөзімен беру керек, себебі грамматикалық тұрғыдан «المصطلح» қате деп саналады (толығырақ [13, 262]). Ежелгі араб ғалымдарының «الاصطلاح» терминіне артықшылық беруі, «المصطلح» араб тілінің грамматикалық қағдаларына сәйкес дербес болмауымен түсіндіріледі. Ал орта ғасырларда тек «الاصطلاح» терминінің қолданылуы біраз күмән туғызуы М.Ф. Хиджазиден дәлелденеді: «Ибн Манзураның «Лисан ал-Арабына» сәйкес, аз-Забидидің «Тадж ал-Арусина» сүйеснек, «اصطلح» етістігі хадистерде «келісім беру, келісу» мағынасында қолданылатын, ал «الاصطلاح», «المصطلح» терминдерінің Құран, Хадистерде, ежелгі сөздіктерде айтылмайды» (толығырақ [12, 7-8]), ал соңғы еңбектерге көз жүгіртсек (XV ғ.), оларда «المصطلح»-пен қатар, «الاصطلاح» термині де қолданылады, мысалы, аз-Зин ал-Ираки «الفية في مصطلح», ал-Хафиз ибн Хаджар ал-Аскаляни «نخبة الفكر في مصطلح أهل الأثر», Ибн

Фадлалла ал-Умари «التعريف بالمصطلح», «الشريفة اصطلاحات», ар-Ризак ал-Кашани «كشف اف», «الصوفية اصطلاحات العلوم» (XVIII ғ.) (толығырақ [13, 262-263]). ар-Рази Ахмад ибн Хамдан, Али ибн Юсуф ал-Амади (X ғ.) сияқты ғалымдар «термин» мағынасында «اللفاظ», «الكلمات» (ауд. сөздер) сөздерін қолданған, мысалы, «الزينة المبهين في شرح ألفاظ», «في الكلمات الإسلامية» (толығырақ [12, 8]). Терминдерге араб тілінде жазылған бірқатар жаңа еңбектерді мысал ретінде қарастыратын болсақ, Сабри Ибрахим ас-Саид (صبري إبراهيم) «المصطلح العربي» (السعيد), Иман ас-Саид Джалал «إيمان السعيد جلال» «المصطلح عند رفاة» (إيمان السعيد جلال), «الططاوي بين الترجمة والتعريف», «تعریف المصطلح العلمی» (قاسم الساره), Мухаммад Рашад ал-Хамзауи (محمد رشاد) «المنهجية العامة لترجمة المصطلحات» (المنهجية العامة لترجمة المصطلحات), «وتوحيدها وتنظيمها» (حسن), Хасан Хусейн Фахми «المرجع في تعريف المصطلحات» (حسن فحمي) және т.б. атауларында «المصطلح» пайдаланылады.

«المصطلح» лексикалық бірлігінің араб тілінің грамматикасына сәйкессіздігіне келетін болсақ, ол көптеген зерттеушілердің пайымдауынша «дербес емес», себебі ырықсыз етіс есімшесі негізгі сөзсіз қолдана алмайды, есімше негізгі сөзге тәуелді, дегенмен, араб тілінде ырықсыз етіс субстантивациясы жиі қолданылатын процесс. Мысалы «المعجم» сөздік (тура ауд. диакритикалық нүктелермен), «المكتوب» хат (ауд. жазылған), «الحقولة» пікірлер (салыс. «مقولات الفارابي» ал-Фараби трактаттары) и др.

Сонымен, қазіргі араб тілінде «термин» сөзін «الاصطلاح» (VIII бап масдары) және «المصطلح» (VIII бап етістігінің ырықсыз етіс есімшесі) екі синоним сөз береді, ал жиі қолданылатыны «المصطلح».

Араб терминологиясы тарихында В.М. Белкин классикалық және қазіргі деп екі кезеңді көрсетеді. Классикалық кезең – тіл білімі, тарих, мұсылман ғылымдары бойынша термин жүйелердің қалыптасу кезеңі, грек тіліндегі химия, математика, астрономия және философия термин жүйелерінің енуі және қолданысқа түсуі. Араб тілінің қазіргі терминологиясы өз ресурстарымен дамуы үшін сөзжасам мен лексика-семантикалық деривация әдістері арқылы дамиды, сонымен қатар жаңа калькалау, аббревиатура және т.б. әдістер қолданылады [8, 119]. Дегенмен, «الاشتقاق» сөзжасам, «المجاز» лексика-семантикалық деривация, «النحت» аббре-

виатура, «التعريف» арабизация және «الترجمة» аударма (калькалау) ежелгі ғалымдар үшін де белгілі болды [14, 42]. Демек, термин жасау әдістері ежелгі уақытта қалыптасып, қазіргі таңда да жалғасын табууда. Классикалық кезеңде араб терминологиясы тек қалыптаспай, сондай-ақ нәтижелі түрде дами бастады. Аббасидтер дәуірі – араб-мұсылман мәдениеті мен ғылымының гүлдену кезеңі. Араб халифтері сарайда ғалымдар мен тәжірибелі кеңесшілерді ұстауы араб халифатының ішкі саясатының бағыттарының бірі ретінде қарастырылды. Араб-мұсылман мәдениеті әлемге тек рухани мен материалды мәдениеттің ескерткіштерін ғана емес, сонымен қатар медицина, астрономия, математика сияқты ғылым салаларында да жаңа ашылуларды берді. Осының нәтижесінде бұл кезеңде араб тілінің терминологиясы жаңа лексикалық бірліктермен толтырылды. Әрине, қазіргі араб терминологиясы орта ғасырларда беймәлім болған жаңа ұғымдармен байланысты.

Араб тілінде де бірнеше нұсқа беріледі, мәселен, «علم المصطلح» [‘Ilm ul-Mustalah], «علم» [‘Ilm ul-Istilaah], «المصطلحية» [al-Mustalahiya], «علم المصطلحات» [‘Ilm ul-Mustalahaat]. Бірқатар зерттеушілер бірінші нұсқаның қолдануын: «علم المصطلح» [‘Ilm ul-Mustalah] (тура ауд. «термин туралы ғылым») (Хиджази «Терминологияның лингвистикалық негіздері» [12], (الأسس اللغوية ل علم المصطلح) «مقدمة في» (علم المصطلح) [9], «Терминология: теориялық негіздері және ғылыми практика» (علم المصطلح: أسسه النظرية وتطبيقاته العلمیة) [13]. Араб тілі терминдердің теориялық және практикалық бағыттарын бөлуге ұмтылмайды, себебі теория практикадан немесе практика теориядан бөлек қызмет ете алмайды.

Жоғарыда көрсетілген тұжырымдарға сәйкес теориялық пен практикалық жақтан терминдерді қарастыратын ғылымды араб тілінде «علم المصطلح» [‘Ilm ul-Mustalah] деп атауды жөн көреміз.

Сонымен, терминдер арнайы лексикаға тиесілі және арнайы қосалқы тілдерде «өмір сүреді». Арнайы қосалқы тілдің белсенділігі бірнеше факторларға байланысты, оның ішінде саланың дамуы және ғалымдар мен халықаралық ынтымақтастықтың жетістігі. Кез-келген саланың дамуы терминологизация (сөздердің терминдерге ауысуы), детерминологизация (терминдердің жалпы лексикаға ауысуы), ретерминологизация (терминнің бір саладан екінші са-

лаға ауысуы) жаңа терминдердің пайда болуына әкеледі.

Терминдер жасалу мәселелеріне жалпы лексикадағы термин орнының мәселесі де жатады, яғни жалпы тілдегі сөз бен термин дифференциациясы. Жалпы қолданбалы лексика үшін терминология лексикалық бірліктермен байытылу қоры ретінде қарастырылатындықтан, тілден бөлек қарастырылмайды.

Терминнің терминдік жүйеден жалпы қолданбалы лексикаға ауысуында зерттеушінің алдында термин термин болып қала бере ме, әлде қалмай ма? деген сұрақ туындайды. Дегенмен, термин өзіне сай ерекшеліктері мен сипаттарына ие болса да, жоғарыда көрсеткеніміздей, тілден бөлек өмір сүрмейді. А.М. Ахмед айтуынша, жалпы тілге енген термин сол салада айналысатын мамандар тілі мен терминологиялық лексиканың қоры ретінде ғана қолданылмайды

[7, 261], бір терминологиялық саладан екінші салаға ауысқан термин екі лексиканың қоры ретінде қарастырылады.

Ғылыми тұрғыдан дамыған, реттелген терминологияның кез-келген тілде болуы күмән туғызатыны анық, тіпті бірқатар ғалымдар арасында қарама-қайшылыққа да әкеледі. А.В. Суперанская мен оның теңавторларының пікірі бойынша, «әлемде 2000-нан астам тіл болғанымен, дамыған ғылыми терминология тек 60 тілде бар. Ал терминологиялық белсенділік ең бастысы саланың дамуымен тығыз байланысты» [6, 5].

Тек терминологиялық бірліктердің қалыптасып жиналғаннан кейін терминологиялық жүйе қалыптасады. Ал термин бірліктері тек кірме сөздер мен калька арқылы ғана емес, сонымен қатар басқа да термин жасау жолдары арқылы қалыптасады.

Әдебиеттер

- 1 Гринев С.В. Введение в терминоведение. – М.: Московский лицей, 1993. – 309 с.
- 2 Атанасова И. О характеристике термина // официальный сайт балканской русистики <http://www.russian.slavica.org/article1190.html>
- 3 Шелов С.Д. Термин. Терминологичность. Терминологические определения. – СПб.: СПбГУ, 2003. – 280 с.
- 4 Лингвистический энциклопедический словарь/ Гл. ред. В. Н. Ярцева. — М.: Сов. энциклопедия, 1990. — 683 с.
- 5 *Словарь по языкознанию.* / Под общ. ред. Э.Д. Сулейменовой. – Алматы: Ғылым, 1998. — 544 с.
- 6 Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории. – М.: Наука, 2003. – 248 с.
- 7 Амер Мухамед Ахмед. Научно-технические термины-неологизмы в современном русском литературном языке: На материале словарей 70-80-х гг.: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. – М., 1994. – 304 с.
- 8 Белкин В.М. Арабская лексикология. – М.: Наука, 1975. – 200 с.
- 9 علي القاسمي. مقدمة في علم المصطلح. – القاهرة: مكتبة النهضة المصرية، 1987. – ص. 265.
- 10 قاسم السارح. تعريب المصطلح العلمي \\ مجلة عالم الفكر. – 1989. – ص. 81-129
- 11 Хайрутдинов Д.Р. Географическая терминология: арабские, русские, английские параллели: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. – Казань, 2009. – 171 с.
- 12 محمود فاهمي حجازي. الأسس اللغوية ل علم المصطلح. – القاهرة: مكتبة غريب، 1993. – ص. 259.
- 13 علي القاسمي. علم المصطلح: أسسه النظرية وتطبيقاته العملية. – القاهرة: مكتبة لبنان ناشرون، 2008. – ص. 819.
- 14 إيمان السعيد جلال. المصطلح عند رفاة الطمطاوي بين الترجمة والتعريب. – القاهرة: مكتبة الآداب، 2006. – ص. 230.

References

- 1 Grinev S.V. Vvedenie v terminovedenie. – M.: Moskovskij licej, 1993. – 309 s.
- 2 Atanasova I. O harakteristike termina // Oficial'nyj sajt balkanskop rusistiki <http://www.russian.slavica.org/article1190.html>
- 3 Shelov S.D. Termin. Terminologichnost'. Terminologicheskie opredelenija. – SPb.: SPbGU, 2003. – 280 s.
- 4 Lingvisticheskij jenciklopedicheskij slovar'/ Gl. red. V. N. Jarceva. — M.: Sov. jenciklopedija, 1990. — 683 s.
- 5 Slovar' po jazykoznaniju. / Pod obshh. red. Je.D. Sulejmenovoj. – Almaty: Fylym, 1998. — 544 s.
- 6 Superanskaja A.V., Podol'skaja N.V., Vasil'eva N.V. Obshhaja terminologija: Voprosy teorii. – M.: Nauka, 2003. – 248 s.
- 7 Amer Muhamed Ahmed. Nauchno-tehnicheskie terminy-neologizmy v sovremennom russkom literaturnom jazyke: Na materiale slovaraj 70-80-h gg.: dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. – M., 1994. – 304 s.
- 8 Belkin V.M. Arabskaja leksikologija. – M.: Nauka, 1975. – 200 s.
- 9 Ali al-Qasimi Muqaddama fii 'ilm il-Mustalah. Al-Kahira, 1987. – 265 s.
- 10 Qasim as-Sarah. Ta'riib al-Mustalah al-'Ilmi\\ Mudzhalla 'Alam al-Fikr. – 1989. – S. 81-129
- 11 Hajrutdinov D.R. Geograficheskaja terminologija: arabskie, russkie, anglijskie paralleli: dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.20. – Kazan', 2009. – 171 s.
- 12 Mahmud Fahmi Hijazi. Al-Usus al-Lugaiyya Li'ilm al-Mustalah. – al-Kahira, 1993. – S. 259
- 13 Ali al-Qasimi. 'Ilm ul-Mustalah: Usushu an-Nazariya ua Tatbiqaatuha al-'Ilmiya. – al-Kahira, 2008. – S. 819
- 14 Iman as-Sa'id Zhalal. Al-Mustalah 'Inda Rifa' at-Tahtau baina at-Tarzhama ua at-Ta'rib. – al-Kahira, 2006. – S. 230